

<https://doi.org/10.26565/2524-2547-2022-63-14>
УДК 336.713

Мар'яна Леонідівна Швайко*

кандидат економічних наук, доцент
mlshvayko@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-3911-0392>

Анна Дмитрівна Микиша*

студентка
a.mikisha03@gmail.com

* Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
майдан Свободи, 4, Харків, 61022, Україна

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

У статті розглянуто особливості функціонування банківської системи України та проведено аналіз зарубіжного досвіду у цій сфері. Результати дослідження показують, що вітчизняна банківська система менш капіталізована у порівнянні з розвинутими країнами та має менший запас ліквідності. Визначено, що, використовуючи передові світові тренди щодо монетарної політики та провадження банківської діяльності, можна покращити її стан.

Проведено дослідження стану банківської системи України в сучасних умовах та виявлено її ключові тенденції. Відзначаємо зменшення кількості банків та зниження їх прибутковості з введенням воєнного стану через зростання ризиків та погіршення соціально-економічного становища країни. Однак в цілому банківська система витримала серйозні виклики сучасного етапу: банки працюють та здійснюють кредитування, зберігаючи ліквідність.

Обґрунтовано, що в умовах сьогодення важливим завданням є підтримка діяльності банківських установ. НБУ задля забезпечення безперебійної роботи банків та системи електронних платежів зробив своєчасні кроки, які дозволили пройти цей період з помірними втратами для фінансового сектору. Так НБУ зменшив вимоги при формуванні резервів та здійснював рефінансування банків задля зростання ліквідності банківської системи України.

Також позитивний вплив на відновлення кредитування та стан банківської системи чинять програми уряду по компенсації процентних витрат.

У статті сформульовано ключові проблеми банківської системи України та визначено шляхи її розвитку, використання яких сприятиме оптимізації її діяльності та розвитку фінансової системи в цілому.

Ключові слова: **банки, банківська система, депозити, кредити, Національний банк України, прибуток.**

JEL Classification: G21; G28; H12.

Як цитувати: Швайко, М. А., & Микиша, А. Д. (2022). Сучасні тенденції розвитку банківської системи України. *Соціальна економіка*, 63, 145-155. doi: <https://doi.org/10.26565/2524-2547-2022-63-14>.

In cites: Shvayko, M., & Mykysha, A. (2022). Current trends in the development of the banking system of Ukraine. *Social Economics*, 63, 145-155. doi: <https://doi.org/10.26565/2524-2547-2022-63-14>. (in Ukrainian)

Вступ. У сучасних умовах задля стабілізації фінансово-економічної ситуації в країні необхідна ефективно функціонуюча, надійна та розвинена банківська система. Банківська система є складовою фінансової системи країни. Через неї здійснюється мобілізація та перерозподіл фінансових ресурсів, їх розміщення та залучення в економічний обіг. Саме банки є важливим джерелом інвестування фінансових ресурсів в економіку країни.

Таким чином, стійкість банківської системи сприяє досягненню високих показників розвитку національної економіки та соціальної сфери, а зниження її рівня може провокувати наростання кризових явищ.

В умовах сьогодення спостерігаємо військово-політичну нестабільність, зростання інфляції до 18%, економічну дестабілізацію (так МВФ прогнозує падіння ВВП України на 35% у 2022 році). Всі ці чинники негативно впли-

вають на стабільність банківської системи та ключові показники діяльності банків України.

Тому питання підвищення стійкості банківської системи є надзвичайно актуальними у сучасних умовах та потребують подальшого дослідження.

Метою дослідження є ідентифікація ключових проблем банківської системи України та визначення шляхів її розвитку у сучасних умовах. Для досягнення мети було виконано наступні завдання: надано оцінку стану банківської системи України в сучасних умовах та виявлено ключові тенденції її розвитку; в контексті зарубіжного досвіду сформульовано систему заходів, що здатні підтримати функціонування вітчизняної банківської системи в умовах воєнного стану. Об'єктом дослідження є сукупність економічних відносин, що склалися між суб'єктами фінансового ринку України. Предметом дослідження є банківська система України.

Огляд літератури. Питання щодо особливостей функціонування банківської системи досліджувалися вітчизняними та зарубіжними вченими. Вагомий внесок у вивчення цієї теми внесли роботи таких вчених, як: О. Барановський (Барановський, 2008) О. Дзюблюк (Дзюблюк, 2016), В. Коваленко (Коваленко, 2010), О. Кузьменко (Кузьменко, 2019) І. Прокопенко (Прокопенко, 2015), М. Ротбард (Ротбард, 2014), І. Ткачук (Ткачук 2015) та інші.

Для повноти дослідження потрібно також виявити наявні тенденції у банківському секторі за кордоном. Так, А. Назаритехрані та Б. Машалі (Nazaritehrani & Mashali, 2020) проаналізували вплив розвитку інноваційних каналів представлення банківських послуг на ринкову частку банків та дійшли висновку, що інтернет-банкінг, POS та телефонний банкінг позитивно впливають на зростання ринкової частки банку. Думки щодо важливості та потенціалу цифрової трансформації для банків підтримують й А. Наймі-Садіг, Т. Асгарі та М. Рабієї (Naimi-Sadigh, Asgari, & Rabiei, 2022).

Питаннями стійкості банків займаються К. Перейра Педро, Ж.Ж.С. Рамальо, Дж.В. да Сільва (Pereira Pedro, Ramalho, & da Silva, 2018), які довели, що на стабільність банків можуть впливати економічні коливання, ризикова поведінка банків, зв'язки між банками та структура фінансової системи країни. В той же час практика регулювання та нагляду не має суттєвого значення для запобігання банкрутству. Увагу банківському регулюванню в контексті контролю за системним ризиком приділено у роботі М. Саммер (Summer, 2003) та А. Фатоне А. й Ф. Маріані (Fatone & Mariani, 2020). Не менш важливим для стійкості банківського сектору в цілому є ступінь концентрації капіталу та конкурентне

середовище (Ghossoub & Reed, 2019). Дж. Й. Лін та Х. Сан (Lin & Sun, 2009) обґрунтували, що збільшення ринкової частки малих банківських установ посилює економічне зростання в сучасному Китаї.

Однією з тенденцій є ретельна ідентифікація системно важливих банків для національного банківського сектору, що доводить дослідження Х. Елсінгера, А. Лехара та М. Саммер (Elsinger, Lehar, & Summer, 2006).

Наслідки пандемії для банківського сектору відзначили у роботі (Tran et al., 2022): постійне зростання проблемних кредитів, що супроводжується низькими процентними ставками, призвело до зростання банківського ризику, створюючи серйозну загрозу стабільності банків.

Світова фінансова криза висвітлила нову тенденцію до функціонування тіньового банківського сектору, що довели Ф. Малатеста, С. Маск'антоніо та А. Загіні (Malatesta, Masciantonio, & Zaghini, 2016).

Окрема група дослідників оцінюють сучасний потенціал та ризику банківського сектору для вирішення соціальних та економічних проблем країн світу (Le et al., 2014; Detzer et al., 2014; Jovančević, 2000).

Але потребують подальшої конкретизації питання щодо визначення шляхів розвитку банківської системи України з урахуванням сучасних викликів.

Методологія дослідження. Інформаційну базу дослідження склали статистичні огляди стану банківської системи України, що складаються Національним банком України. В процесі дослідження були використанні як загальнонаукові, так і спеціальні методи дослідження: метод аналізу – для оцінки поточного стану банківської системи України, метод порівнянь – для визначення лідерів серед банків України за визначеними параметрами; методи узагальнення та абстрагування – для виділення сучасні тенденції банківської системи України.

Основні результати. Потужна банківська система є однією з найважливіших умов для забезпечення сталого соціально-економічного розвитку, адже вона має зв'язки з усіма секторами економіки.

Щодо банківської системи України, то вона є дворівневою. Національний банк України є центральним банком, який здійснює монетарну політику задля забезпечення стабільності національної грошової одиниці. Банки знаходяться на другому рівні банківської системи, вони здійснюють розрахункове-касове, валютне та депозитно-кредитне обслуговування суб'єктів господарювання та фізичних осіб тощо.

На фоні переходу України до європейських стандартів у банківському секторі, важливо розглянути сучасні тенденції розвитку

банківської системи України.

Банківська система України в останні роки зазнала значних втрат кількісного складу.

Так, кількість банків в період 2017-2021 рр. в Україні зменшувалася з кожним роком (рис. 1).

Починаючи з 2014 року багато банків в Україні зіштовхнулася з величезними проблемами. У 2014-2015 роках відбувся справжній «банкопад», у багатьох банках була розпочата процедура ліквідації згідно з рішенням Національного банку України.

Тому можна спостерігати тенденцію щодо скорочення кількості діючих банківських установ і вже станом на 01.12.2021 р., їх нараховувалося 71 одиниця, що на 15 менше ніж у 2017 році.

Також слід звернути увагу на те, що в період 2017-2021 рр. кількість банків з іноземним капіталом зменшилась з 38 до 33 установ – це є теж негативною тенденцією для банківського сектору країни, адже означає відтік капіталу (див. рис.1).

У 2022 році тенденція щодо скорочення кількості банків збереглася і на кінець 1 кварталу 2022 року їх вже було 69.

Варто зауважити, що за територіальним розподілом банків спостерігаються суттєві диспропорції. Так, станом на 01.01.2021 р. найбільше банків було зареєстровано у м. Києві – 74%, серед інших регіонів велика їх кількість у Дніпропетровській, Львівській та

Одеській областях.

Також необхідно підкреслити, що зі зменшенням кількості банків та їх незбалансованим територіальним розміщенням змінюється доступність банківських послуг для населення. Станом на той же час в середньому по Україні на 100 тис. населення припадало 17 підрозділів банків в порівнянні з 24 підрозділами станом на 01.01.2016 р.

Проаналізувавши кількість банківських установ перейдемо до аналізу активів та пасивів банків. Детальна інформація щодо цього наведена в таблиці 1 та на рис. 2, 3.

Станом на 01.12.2017 року активи банків в Україні склали 1282748 млн грн, на 01.12.2018 року – 1320112 млн грн, на 01.12.2019 року – 1404000 млн грн, на 01.12.2020 року – 1754736 млн грн, на 01.12.2021 року – 1939298 млн грн.

Аналізуючи показники таблиці 1, можна визначити тенденцію щодо щорічного зростання активів банків. Найбільше їх зростання припадає на період 01.12.2019-01.12.2020 рр. – за рік вони зросли на 25%.

Щодо резервів, то відзначаємо тенденцію до їх зменшення у 2021 р. Це є наслідком негативного впливу на банківську систему COVID-19.

Рис. 2 дає можливість ознайомитися зі структурою активів банків України. Його аналіз показує домінування в структурі активів кредитів, які надані суб'єктам господарювання та фізичним особам і вкладень в ОВДП.

Рис. 1. Кількість діючих банків в Україні станом на 01.12.2017-01.12.2021 рр.

Fig. 1. The number of operating banks in Ukraine as of 12/01/2017-12/01/2021

Джерело: побудовано авторами за даними¹

¹ Основні показники діяльності банків. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (дата звернення: 20.01.2022).

Таблиця 1. Активи та резерви банків 2017-2021 рр., млн грн
Table 1. Assets and reserves of banks in 2017-2021, UAH million

Рік	Активи	Резерви активних операцій банків
2017	1256299	484383
2018	1336358	516985
2019	1360764	555871
2020	1494460	492069
2021	1822814	375459
на 01. 01. 2022	2053928	278774

Джерело: побудовано авторами за даними¹

Обсяги кредитів в 2020 році, які надані суб'єктам господарювання та фізичним особам, зменшилися порівняно з попереднім роком. Причиною цього є пандемія, яка спровокувала падіння попиту на окремі товари та послуги, а також введенні весною сильні карантинні обмеження, які значно скоротили діяльність деяких секторів економіки. Попит на кредити з боку підприємств зменшився, а фінансовий стан позичальників погіршився.

Протягом наступного 2021 року ситуація почала покращуватися і можна було спостерігати зростання кредитування. Насамперед, це відбулося через послаблення карантинних обмежень та відновленню нарощування кредитування населення та бізнесу.

Щодо пасивів банків України, то відзна-

чимо їх позитивну динаміку після сумнозвісного «банкопаду». Так на 01.01.2016 р. розмір пасивів склав 1254385 млн грн, 01.01.2022 р. – 2053928 млн грн. У структурі пасивів переважають залучені кошти від фізичних осіб та суб'єктів господарювання.

Проаналізуємо детальніше депозитний портфель банків, у складі якого залучені ресурси від фізичних осіб та суб'єктів господарювання (рис. 3). Через поліпшення економічної ситуації в країні після кризи 2013-2015 рр., в період 2017-2021 рр., можна спостерігати тенденцію зростання вкладень коштів в депозитному портфелі банків України. Ця ситуація є позитивною, це в свою чергу означає, що у населення збільшуються доходи і міцніє довіра до банків.

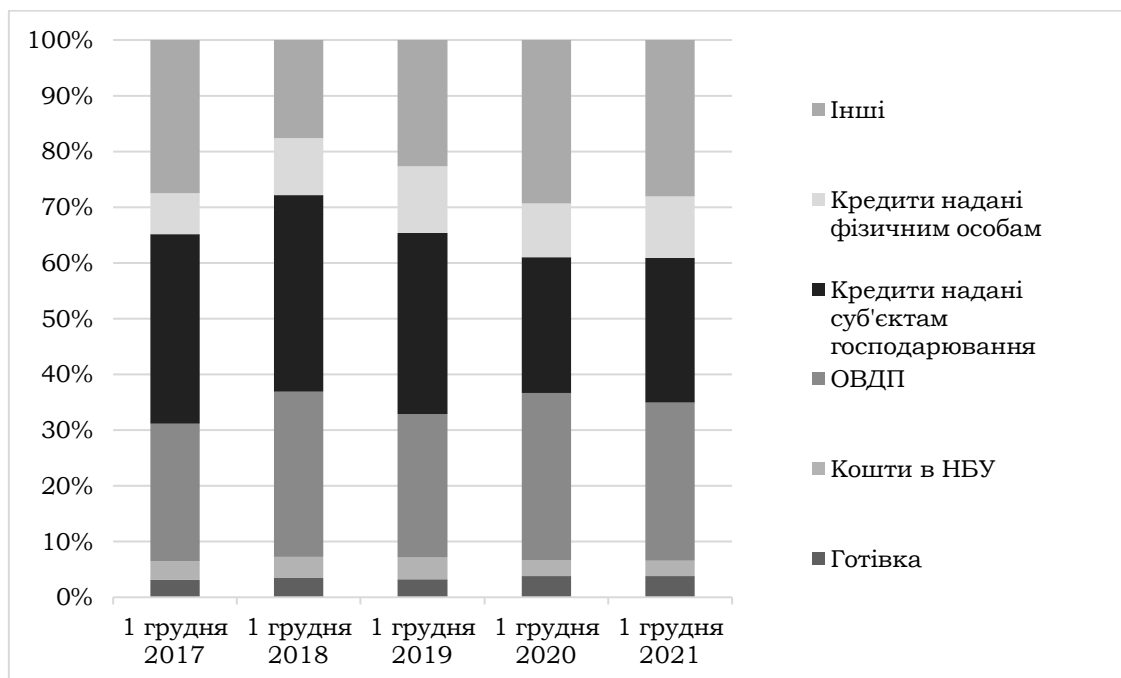

Рис. 2. Структура активів банків в Україні станом на 01.12.2017-01.12.2021 рр.

Fig. 2. The structure of bank assets in Ukraine as of 12/01/2017-12/01/2021

Джерело: побудовано авторами за даними²

¹ Основні показники діяльності банків. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (дата звернення: 20.01.2022).

² Основні показники діяльності банків. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (дата звернення: 20.01.2022).

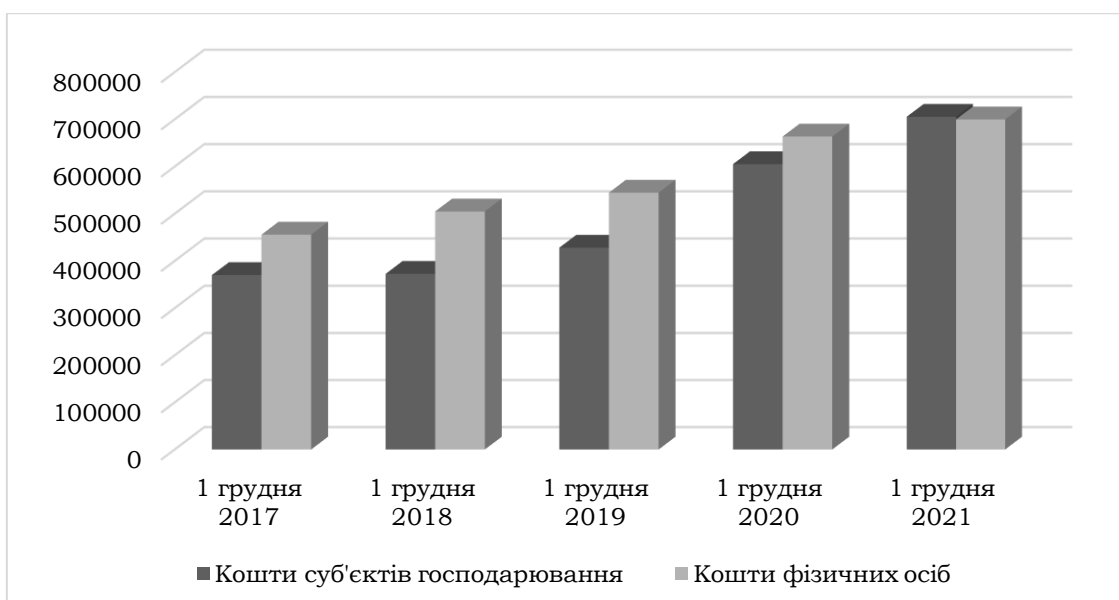

Рис. 3. Динаміка та складові депозитного портфелю банків в Україні у період 01.12.2017-01.12.2021 рр., млн грн

Fig. 3. Dynamics and components of the deposit portfolio of banks in Ukraine in the period 01.12.2017-01.12.2021, UAH million

Джерело: побудовано авторами за даними¹

Незважаючи на пандемію та жорсткі карантинні обмеження, у 2020 році також спостерігається зростання обсягу депозитного портфелю банків, таку ж позитивну тенденцію, можна спостерігати і у 2021 році.

Щодо структури депозитів, то можемо констатувати, що кошти фізичних осіб за обсягом більші ніж суб'єктів господарювання. Така тенденція пояснюється тим, що суб'єкти господарювання направляють свої кошти переважно на власний розвиток, а для фізичних осіб саме депозити є оптимальним способом інвестування тимчасово вільних коштів.

Стосовно статутного капіталу банків України, як складової пасивів, то варто зауважити, що у 2020 році було зменшено вимоги до мінімального розміру статутного капіталу банку з 500 до 200 млн грн.

Продовжуючи аналіз стану банківської системи України, відзначимо, що одним з найголовніших показників функціонування банків є фінансовий результат їх діяльності.

Він визначає фінансову стійкість і надійність банку, важливий для створення резервних фондів, зменшення витрат і покращення якості послуг, які надає банк. Детальна інформація стосовно доходів та витрат банків наведена у таблиці 2.

Відзначимо, що в 2017-2021 рр., можна спостерігати позитивну тенденцію, щодо покращення економічної ситуації в Україні після економічної кризи, що тривала в країні в період 2013-2015 рр.

Аналіз таблиці 2 дає змогу констатувати, що доходи українських банків в період 2018-2021 рр. почали щорічно зростати, окрім 2020 року, коли через пандемію були введені карантинні обмеження, які значно вплинули на економічний стан банківської системи та країни в цілому. Але у 2020 році простежуємо лише зниження прибутку у порівнянні з 2019 роком, а не отримання збитків, як це було у 2017 році.

Таблиця 2. Доходи та витрати банків України за 2017-2021 рр., млн грн
Table 2. Income and expenses of banks of Ukraine for 2017-2021, UAH million

Рік	2017	2018	2019	2020	2021
Доходи	178054	204554	243102	250171	273863
Витрати	204545	182215	184746	210445	196467
Чистий прибуток (збиток)	-26491	22339	58356	39727	77396

Джерело: побудовано авторами за даними²

¹ Основні показники діяльності банків. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (дата звернення: 20.01.2022).

² Доходи та витрати банків. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (дата звернення: 20.01.2022).

А уже в 2021 році спостерігаємо суттєве зростання прибутку банків через пом'якшення карантинних обмежень (табл. 2).

Відзначимо, що з метою визначення надійності банків України, складається рейтинг надійності за основними показниками, як то наприклад:

1. Загальні активи: готівка, банківські метали, нерухомість, ОВДП, цінні папери.
2. Загальна сума кредитів.
3. Загальна сума депозитів.
4. Сукупний дохід: процентні доходи, прибуток до та після оподаткування.
5. Загальний і статутний капітал.

Ці фінансові показники дозволяють визначити рівень надійності банків. Проаналізувавши ці показники, кожен потенційний клієнт може вирішити для себе чи варто бути клієнтом в тому чи іншому банку.

В рейтингу надійності банків України, станом на березень 2022 року перше місце посідає ПриватБанк. ПриватБанк є лідером серед інших банків за усіма приведеними показниками. Аналізуючи ці показники, можна дійти висновку, що ПриватБанк є державним банком, одним із найбільших та надійних банків в Україні (табл. 3).

Під розумінням «надійності» банку, можна розглядати його здатність забезпечувати безсумнівну збереженість коштів клієнтів та повноцінне виконання своїх обов'язків. Але банк з високим рівнем надійності, також може зіштовхнутися з впливом негативних та непередбачуваних факторів, які можуть привести його до банкрутства.

Також доцільним буде розглянути рейтинг стійкості банків України. Загальний бал цього рейтингу формується як середнє арифметичне балів, які отримані банком за трьома групами показниками – це стресостійкість,

лояльність вкладників та оцінка аналітиків.

Під стресостійкістю банку розуміють його можливість протидіяти зовнішнім та внутрішнім ризикам.

Під лояльністю вкладників розуміють довіру клієнтів банку до його депозитних продуктів та успішність роботи банку у роздрібному сегменті депозитного ринку.

Показник лояльності визначають за: часткою банку на ринку роздрібних депозитів, платіжною репутацією банку, абсолютним та відносним зростанням роздрібною портфелю вкладників за квартал, досвідом роботи на ринку.

Під оцінкою аналітиків розуміють середню оцінку надійності банку з точки зору експертів.

Якщо проаналізувати рейтинг стійкості банків України, то можна побачити, що перше місце у цьому рейтингу за усіма вищевказаними показниками займає Райффайзен Банк (табл.4). За підсумками 1 кварталу 2022 р. він є найстійкішим банком в Україні.

Можемо констатувати, що у зв'язку зі скороченням банків в Україні, зараз у банківському секторі в основному залишилися лише надійні банки. Проаналізовані вище дані свідчать про те, що банківська система України зараз ще перебуває в перехідному стані, але позитивні кроки вже були зроблені, наприклад, в період 2017-2021 рр. було скорочено кількість неплатоспроможних банків. З виведенням з ринку слабких банків, можна спостерігати тенденцію щодо покращення показників банківської системи в цілому. Цю тенденцію, можна чітко прослідкувати на доходах банків, які зростали протягом 2017-2019 рр., окрім 2020 р., де доходи зменшилися через пандемічну кризу. Але вже у 2021 р. цей показник відновив своє зростання.

Таблиця 3. Рейтинг надійності банків України за основними показниками станом на березень 2022 року, млн грн

Table 3. Reliability rating of Ukrainian banks by main indicators as of March 2022, UAH million

№	Банк	Активи	Кредити	Депозити	Доходи	Загальний капітал	Статутний капітал
1	ПриватБанк	490550,58	77433,69	210789,39	8647,25	69828,75	206059,74
2	Ощадбанк	194361,37	53876,17	139899,57	3491,97	22299,71	49472,84
3	УкрЕксімБанк	120352,48	31058,31	51893,95	803,13	12429,79	45570,04
4	Райффайзен Банк Аваль	96560,34	51135,71	77877,75	2412,82	16032,53	6154,52
5	ПУМБ	77583,20	44557,76	52515,20	2407,13	13325,48	4780,60
6	Укргазбанк	69631,75	28064,37	51309,47	1367,40	11516,41	13318,59
7	Альфа-Банк	66025,58	37627,60	45175,68	2794,34	13278,00	28726,25
8	ОТП Банк	48635,70	32282,55	31538,45	1257,55	11571,99	6186,02
9	UKRSIBBANK	46953,51	24768,95	36318,57	1257,80	9934,59	5069,26
10	Універсал Банк	46121,58	25794,00	28635,64	1811,86	7094,56	4202,67

Джерело: побудовано авторами за даними¹

¹ Рейтинг надійності банків. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (дата звернення: 20.01.2022).

Таблиця 4. Рейтинг стійкості банків за підсумками 1 кварталу 2022 року
Table 4. Bank stability rating based on the results of the 1st quarter of 2022

№	Банк	Загальний рейтинг	Стресостійкість	Лояльність вкладників	Оцінка аналітиків	Місце в ренкінгу по депозитах фізосіб
1	Райффайзен Банк	4,02	3,6	4,5	4,2	4
2	ОТП Банк	3,91	3,6	4,3	3,84	10
3	Укрсиббанк	3,85	3,3	4,5	4,02	7
4	Креді Агроколь Банк	3,85	3,5	4,2	4,02	11
5	Кредобанк	3,74	3,5	4,3	3,22	13
6	ПриватБанк	3,68	3,3	3,9	4,11	1
7	Укрексімбанк	3,54	3	3,9	4,02	8
8	Ощадбанк	3,51	2,9	4	4,11	2
9	Універсал Банк	3,43	2,4	5	3,04	5
10	Правекс Банк	3,41	3,3	3,9	2,87	21

Джерело: побудовано авторами за даними¹

Крім того, можна сформулювати тенденцію, щодо стабільного щорічного зростання вкладень коштів в депозитному портфелі в банках України. Навіть у 2020 році, не дивлячись на коронакризу, все одно фіксувалося нарощування коштів.

Також можна спостерігати тенденцію, щодо щорічного зростання активів за рахунок надання кредитів, виключення становить лише 2020 рік (коли можна спостерігати скорочення надання кредитів та збільшення вкладень в ОВДП через пандемію та введені карантинні обмеження).

Варто зазначити, що через пандемію банківська система зазнала змін, багато банків перейшли у дистанційний формат, а також деякі банки вийшли з ринку через банкрутство або неспроможність працювати у таких умовах.

Аналізуючи показники діяльності банківської системи за 1 квартал 2022 року, відзначимо наступне. Вперше з 2017 року, за даними НБУ, спостерігається збиток банківської системи за січень-березень розміром 0,16 млрд грн. Основний збиток було отримано у березні, хоча ще в січні-лютому 2022 року банки спрацювали прибутково (чистий прибуток становив 9,9 млрд грн). Відзначимо, що зараз банки вимушені збільшувати свої видатки через значне зростання відрахувань до резервів під очікувані збитки через наслідки війни. Так банки страхують себе та своїх клієнтів від можливих реальних втрат.

Кількість збиткових банків за 1 квартал 2022 року зросла в декілька разів – з 5 до 25 (44 банки України були прибутковими й отримали чистий прибуток у розмірі 5,85 млрд грн; 25 були збитковими, їх збиток склав 6,01 млрд грн).

Із найбільшим «мінусом» закінчили державні Укрексімбанк та Укргазбанк. Можемо пояснити це тим, що у державних банках

традиційно висока питома вага великих кредитів внаслідок чого вони були вимушені формувати значні резерви.

Щодо лідерів по прибутковості у 1 кварталі 2022 року, то відзначимо, що ним став Приватбанк (питома вага його прибутку складала майже 60% від загального прибутку у банківській системі). Деякі експерти прогнозують, що вищезначені «рекорди» прибутковості Приватбанку триватимуть недовго.

За підсумками квітня 2022 року ситуація у банківському секторі почала погіршуватись. Підтвердженням цьому стало зростання чистих збитків банківського сектору (за період січень-квітень 2022 року збитки досягли 7,4 млрд грн, а обсяг сформованих резервів вимушено зріс до 32,7 млрд грн).

Зазначимо також, що в цілому негативні тенденції у банківському сегменті посилюються у другому кварталі 2022 року, який вже повністю потрапляє на воєнний період.

Отже, можемо зробити певні узагальнення та виділити такі сучасні тенденції банківської системи України:

- кількість банків та банків з іноземним капіталом зменшується через вплив пандемії та воєнні дії;
- кількість банків зі 100% капіталом залишається незмінною з 2019 р.;
- відзначаємо позитивну динаміку активів банків України, серед яких домінують кредити та вкладення в ОВДП;
- спостерігається тенденція до збільшення пасивів банків, їх зобов'язань;
- спостерігається зростання резервів банків під очікувані збитки у 2022 році;
- з 2017 року банківська система показувала прибутковість, а за 1 квартал 2022 р. отримала збиток;
- рейтинг надійності банків України очолює Приватбанк;

¹ Рейтинг банків України – Мінфін. URL: <https://minfin.com.ua/ua/banks/rating/> (дата звернення: 20.01.2022).

– зберігається тенденція більшої стійкості банків з іноземним капіталом. Лідером по стійкості є Райффайзен Банк;

– НБУ підвищив облікову ставку до 25 % з червня 2022 року і має сподівання, що цього буде достатньо для зниження тиску на валютному ринку та стабілізації інфляційних очікувань. Також в НБУ впевнені що в перспективі це створить передумови для зниження облікової ставки після стабілізації ситуації. Метою цього кроку є необхідність захисту гривневих доходів та заощаджень громадян, підвищення привабливості гривневих активів, зниження тиску на валютному ринку.

З метою оптимізації діяльності вітчизняної банківської системи, доцільним буде вивчення діяльності іноземних банківських установ з подальшим запозиченням їх досвіду.

Однією з найстабільніших банківських систем світу є банківська система Швейцарії. Швейцарія має стабільну політичну ситуацію та устаалені демократичні інститути, банки мають добру репутацію та звісно ж, що її досвід бути прикладом до наслідування. Визначальними особливостями банківської системи Швейцарії, які спричиняють її привабливість є такі: таємниця вкладу – будь-яка людина має право тримати в таємниці кількість, наявність коштів в банку; відсутність податків – всі доходи, отримані у вигляді відсотків від депозитів не підлягають оподаткуванню; номерні рахунки – у банках Швейцарії рахунок відкривається просто під номером, а не на чийсь ім'я або прізвище, що забезпечує суттєву анонімність та захист особистої інформації клієнтів.

Щодо банківської системи США, то система банківського законодавства у США сприяє збереженню децентралізованої банківської системи.

Банківські системи всього світу стикаються з різними труднощами, банківська система США не є винятком. Остання криза у XXI столітті, яка стала завадою для нормального функціонування банківської системи США є коронакриза у 2020 році. У зв'язку з ймовірністю появи кризи через карантинні обмеження, необхідно було швидко та ефективно реагувати на даний виклик. Федеральна резервна система запровадила ряд заходів щодо фінансової стабілізації, а саме: зниження ставки федеральних фондів на 150 базисних пункти до 0-0,25 б.п; придбання казначейських та агентських цінних паперів тільки у необхідній кількості; знижена вартість вікна дисконтування; збільшення терміну погашення операцій з іноземною валю-

тою; збільшення ліній обміну валюти для більшої кількості центральних банків¹.

Але дія прийнятих рішень ФРС з приводу регулювання мала й певні негативні наслідки. Наприклад, світові фондові ринки обвалились після того, як Федеральна резервна система знизила базові ставки для захисту економіки США від впливу коронакризи.

Проаналізувавши банківську систему США, можна побачити, що вона має позитивні тенденції та аспекти, які можна прийняти до уваги та перейняти для оптимізації нашої банківської системи. Вважаємо, що нашій країні потрібно прагнути до вдосконалення НБУ шляхом зменшення його залежності від уряду та Верховної Ради. Це дозволить НБУ уникнути тиску з боку різних політичних сил, працювати в інтересах держави і дасть змогу покращити її фінансовий стан. Також, ефективним засобом підтримки банківської системи є зниження ставки рефінансування комерційних банків. В свою чергу, зменшення ставки рефінансування, дозволить комерційним банкам зменшити відсоткову ставку по споживчим кредитам, що сприятиме активізації кредитного ринку та збільшенню обігу грошових коштів в державі. Також можливе спрощення вимог та умов рефінансування, яке надається комерційним банкам, дозволить НБУ активніше використовувати інструмент рефінансування для забезпечення стабільної діяльності банків України.

Висновки. Підводячи підсумки зазначимо, що банківська система України займає важливе місце у функціонуванні та розвитку економіки країни. Банківська система України не так давно сформувалася, але вже пережила п'ять серйозних криз: в 1998 році, у 2004 році, у 2008 році, 2013-2015 рр. та у 2020 році. Основними причинами цих криз є як зовнішні фактори, а саме світові фінансові кризи, так і внутрішні об'єктивні фактори, які роблять банки більш вразливими.

Остання криза, яку довелося пережити українській економіці – це криза 2020 року, що була спричинена пандемією. Національний банк України повинен був швидко реагувати на проблеми, які виникли через коронакризу та розробити необхідні заходи, щоб допомогти економіці адаптуватися до кризи.

Насамперед, НБУ запровадив:

– зниження облікової ставки з 13,5% до 6%, що дозволило зберігати інфляцію помірною та залишати простір для зниження відсоткових ставок в економіці;

– пакет антикризових заходів. Банкам надали можливість довгострокового рефінан-

¹ Які країни були найбільш ефективними в умовах пандемії. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2021/06/21/675191/> (дата звернення: 20.01.2022).

сування на строк до п'яти років за процентною ставкою, що дорівнює ключовій ставці. Завдяки цим заходам вдалося зберегти ліквідність банківської системи на високому рівні;

– ряд регуляторних та наглядових послаблень з метою розширення кредитування¹.

У результаті проведених заходів банківській системі України вдалося впоратися зі складнощами, викликаними кризою та вона не зазнала значних негативних змін. Про це може свідчити те, що це перша криза в історії нашої країни, яка не несла в собі банкрутства банківських установ і різкого підвищення рівня інфляції, а також вона не викликала фінансової паніки серед населення та вони не знімали масово гроші зі своїх рахунків, а навпаки спостерігалася тенденція збільшення коштів у банківській системі упродовж усього 2020 року. Це в першу чергу є заслугою реформи банківського сектору та нової регуляції НБУ.

Необхідно й надалі продовжувати вживати заходи, щодо подальшого розвитку бан-

ківської системи України, а саме:

1. Удосконалювати методологію контролю банківської діяльності для виявлення і швидкого реагування на проблеми в діяльності окремих банках та в цілому в галузі;

2. Підвищувати рівень захищеності коштів юридичних і фізичних осіб, які розміщені на рахунках в банківських установах;

3. Підвищувати вимоги щодо якості капіталу, активів та рівня корпоративного управління у банках;

4. Продовжувати тенденцію цифровізації, розвиваючи електронний банкінг на основі сучасних технологій та обладнань.

Отже, враховуючи сучасні реалії, можна констатувати, що у банківській системі України вистачило ліквідності, щоб витримати неочікуваний удар у 2022 році. Це стало можливим завдяки злагодженим зусиллям банків, своєчасній реакції НБУ. У результаті банки підійшли до кризи зі значним запасом капіталу та ліквідності, операційно стійкими та ефективними, мали плани дій на випадок несприятливих подій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Розвиток банківської системи України / за ред. д-ра екон. наук О. І. Барановського. К. : Ін-т економіки та прогнозування, 2008. 584 с.
2. Дзюблюк О. Актуальні проблеми розвитку банківської системи України. *Банківська справа*. 2016. № 1. С. 3–32.
3. Коваленко В. В. Управління проблемними банками в системі забезпечення фінансової стійкості банківської системи. *Вісник Дніпропетровського університету*. 2010. Вип. 4(2). С. 67–72.
4. Кузьменко О. В., Овчаренко В. О. Тенденції розвитку сучасних банківських технологій. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. № 2. С. 98–103
5. Прокопенко І. Ф., Ганін В. І. Основи банківської справи: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К. : Центр навчальної літератури, 2015.
6. Ротбард М. Історія грошового обігу та банківської справи в США. М. : Соціум, 2014.
7. Ткачук І. Я., Швець Н. Р. Оцінка тенденцій розвитку банківської системи України на сучасному етапі. URL: <https://naukajournal.org/index.php/ISMSD/article/view/1087> (дата звернення: 20.01.2022).
8. Nazaritehrani A., Mashali B. Development of E-banking channels and market share in developing countries. *Financ Innov*. 2020. Vol. 6. Pp. 12. DOI: <https://doi.org/10.1186/s40854-020-0171-z>.
9. Naimi-Sadigh A., Asgari T., Rabiei M. Digital Transformation in the Value Chain Disruption of Banking Services. *J Knowl Econ*. 2022. Vol. 13. Pp. 1212–1242. DOI: <https://doi.org/10.1007/s13132-021-00759-0>.
10. Pereira Pedro C., Ramalho J.J.S., da Silva J.V. The main determinants of banking crises in OECD countries. *Rev World Econ*. 2018. Vol. 154. Pp. 203–227. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10290-017-0294-0>.
11. Summer M. Banking Regulation and Systemic Risk. *Open Economies Review*. 2003. Vol. 14. Pp. 43–70. DOI: <https://doi.org/10.1023/A:1021299202181>.
12. Fatone L., Mariani F. Systemic risk governance in a dynamical model of a banking system with stochastic assets and liabilities. *J Econ Interact Coord*. 2020. Vol. 15. Pp. 183–219. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11403-019-00277-y>.
13. Ghossoub E. A., Reed R. R. Banking competition, production externalities, and the effects of monetary policy. *Econ Theory*. 2019. Vol. 67. Pp. 91–154. DOI: <https://doi.org/10.1007/s00199-017-1086-4>.
14. Lin J. Y., Sun X. Banking structure and economic growth: Evidence from China. *Front. Econ. China*. 2009. Vol. 4. Pp. 479. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11459-009-0026-z>.
15. Elsingher H., Lehar A., Summer M. Systemically important banks: an analysis for the European banking system. *IEEP*. 2006. Vol. 3. Pp. 73–89. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10368-006-0046-4>.
16. Tran D. V., Hassan M. K., Alam A. W. et al. Banks' financial soundness during the COVID-19 pandemic. *J Econ Finan*. 2022. Vol. 46. Pp. 713–735. DOI: <https://doi.org/10.1007/s12197-022-09591-x>.
17. Malatesta F., Masciantonio S., Zaghini A. The Shadow Banking System in the Euro Area: Definitions, Key Features and the Funding of Firms. *Ital Econ J*. 2016. Vol. 2. Pp. 217–237. DOI: <https://doi.org/10.1007/s40797-016-0032-0>.

¹ Як банківський сектор пережив коронакризу. URL: <https://ces.org.ua/yak-bankivskyy-sektor-koronakryzu/> (дата звернення: 20.01.2022).

18. Le V.P.M., Matthews K., Meenagh D. et al. Banking and the Macroeconomy in China: A Banking Crisis Deferred? *Open Econ Rev.* 2014. Vol. 25. Pp. 123–161. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11079-013-9301-9>.
19. Detzer D., Creel J., Labondance F. et al. Financial systems in financial crisis – An analysis of banking systems in the EU. *Intereconomics.* 2014. Vol. 49. Pp. 56–87. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10272-014-0489-8>.
20. Jovančević R. Banking in Croatia; Macroeconomic Conditions and the Banking Reform in Croatia. *МОСТ-MOST: Economic Policy in Transitional Economies.* 2000. Vol. 10. Pp. 325–345. DOI: <https://doi.org/10.1023/A:1009518322608>.

Стаття надійшла до редакції 12.03.2022 р.

Стаття рекомендована до друку 18.04.2022 р.

Mariana Shvayko*, PhD (Economics), Associate Professor
mlshvayko@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-3911-0392>

Anna Mykysha*, Student
a.mikisha03@gmail.com

* V.N. Karazin Kharkiv National University, 4, Svobody Sq., Kharkiv, 61022, Ukraine

CURRENT TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF THE BANKING SYSTEM OF UKRAINE

Abstract. The article examines the peculiarities of the banking system of Ukraine and analyzes foreign experience in this area. The results of the study show that the domestic banking system is less capitalized compared to developed countries and has a smaller reserve of liquidity. It was determined that by using advanced global trends in monetary policy and the implementation of banking activity, it is possible to improve its condition.

A study of the state of the banking system of Ukraine in modern conditions was conducted and its key trends were identified. We note the decrease in the number of banks and the decrease in their profitability with the introduction of martial law due to the increase in risks and the deterioration of the socio-economic situation of the country. However, in general, the banking system has withstood the serious challenges of the modern stage: banks operate and lend while maintaining liquidity.

It is justified that in today's conditions, an important task is to support the activities of banking institutions. In order to ensure the smooth operation of banks and the electronic payment system, the NBU took timely steps that allowed this period to pass with moderate losses for the financial sector. Thus, the NBU reduced the requirements for the formation of reserves and refinanced banks in order to increase the liquidity of the banking system of Ukraine.

The government's interest expense compensation programs also have a positive impact on credit recovery and the state of the banking system.

The article formulates the key problems of the banking system of Ukraine and defines the ways of its development, the use of which will contribute to the optimization of its activity and the development of the financial system as a whole.

Keywords: **Banks, Banking System, Deposits, Loans, National Bank of Ukraine, Profit.**

JEL Classification: G21; G28; H12.

REFERENCES

1. Baranovskyi, O. I. (Ed.). (2008). *Development of the banking system of Ukraine*. K.: Institute of Economics and Forecasting. (in Ukrainian)
2. Dzyublyuk, O. (2016). Actual problems of development of the banking system of Ukraine. *Banking, 1*, 3-32. (in Ukrainian)
3. Kovalenko, V. V. (2010). Management of problem banks in the system of ensuring financial stability of the banking system. *Bulletin of the Dnipropetrovsk University, 4(2)*, 67-72. (in Ukrainian)
4. Kuzmenko, O. V., & Ovcharenko, V. O. (2019). Trends in the development of modern banking technologies. *Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University, 2*, 98–103. (in Ukrainian)
5. Prokopenko, I. F., & Ganin, V. I. (2015). *Basics of banking: a study guide for students of higher educational institutions*. K.: Center of educational literature. (in Ukrainian)
6. Rothbard, M. (2014). *History of money circulation and banking in the USA*. Moscow: Society. (in Ukrainian)
7. Tkachuk, I. Ya., & Shvets, N. R. (n.d.). Assessment of trends in the development of the banking system of Ukraine at the current stage. Retrieved from <https://naukajournal.org/index.php/ISMSD/article/view/1087>.

(in Ukrainian)

8. Nazaritehrani, A., & Mashali, B. (2020). Development of E-banking channels and market share in developing countries. *Financ Innov*, 6, 12. doi: <https://doi.org/10.1186/s40854-020-0171-z>.
9. Naimi-Sadigh, A., Asgari, T. & Rabiei, M. (2022). Digital Transformation in the Value Chain Disruption of Banking Services. *J Knowl Econ*, 13, 1212–1242. doi: <https://doi.org/10.1007/s13132-021-00759-0>.
10. Pereira Pedro, C., Ramalho, J.J.S. & da Silva, J.V. (2018). The main determinants of banking crises in OECD countries. *Rev World Econ*, 154, 203–227. doi: <https://doi.org/10.1007/s10290-017-0294-0>.
11. Summer, M. (2003). Banking Regulation and Systemic Risk. *Open Economies Review*, 14, 43–70. doi: <https://doi.org/10.1023/A:1021299202181>.
12. Fatone, L., & Mariani, F. (2020). Systemic risk governance in a dynamical model of a banking system with stochastic assets and liabilities. *J Econ Interact Coord*, 15, 183–219. doi: <https://doi.org/10.1007/s11403-019-00277-y>.
13. Ghossoub, E. A., & Reed, R. R. (2019). Banking competition, production externalities, and the effects of monetary policy. *Econ Theory*, 67, 91–154. doi: <https://doi.org/10.1007/s00199-017-1086-4>.
14. Lin, J. Y., & Sun, X. (2009). Banking structure and economic growth: Evidence from China. *Front. Econ. China*, 4, 479. doi: <https://doi.org/10.1007/s11459-009-0026-z>.
15. Elsinger, H., Lehar, A. & Summer, M. (2006). Systemically important banks: an analysis for the European banking system. *IEEP*, 3, 73–89. doi: <https://doi.org/10.1007/s10368-006-0046-4>.
16. Tran, D.V., Hassan, M.K., Alam, A.W. et al. (2022). Banks' financial soundness during the COVID-19 pandemic. *J Econ Finan*, 46, 713–735. doi: <https://doi.org/10.1007/s12197-022-09591-x>.
17. Malatesta, F., Masciantonio, S. & Zaghini, A. (2016). The Shadow Banking System in the Euro Area: Definitions, Key Features and the Funding of Firms. *Ital Econ J*, 2, 217–237. doi: <https://doi.org/10.1007/s40797-016-0032-0>.
18. Le, V.P.M., Matthews, K., Meenagh, D. et al. (2014). Banking and the Macroeconomy in China: A Banking Crisis Deferred?. *Open Econ Rev*, 25, 123–161. doi: <https://doi.org/10.1007/s11079-013-9301-9>.
19. Detzer, D., Creel, J., Labondance, F. et al. (2014). Financial systems in financial crisis – An analysis of banking systems in the EU. *Intereconomics*, 49, 56–87. doi: <https://doi.org/10.1007/s10272-014-0489-8>.
20. Jovančević, R. (2000). Banking in Croatia; Macroeconomic Conditions and the Banking Reform in Croatia. *MOCT-MOST: Economic Policy in Transitional Economies*, 10, 325–345. doi: <https://doi.org/10.1023/A:1009518322608/>.

The article was received by the editors 12.03.2022.

The article is recommended for printing 18.04.2022.